

unitate cerută de text. Idealul, după mine, ar fi să se încredințeze piesa colectivului, care s-o transpună pe scenă, spunându-i-se doar: „jucați-o!“ Dacă încă nu pot face acest lucru, în orice caz către asta tind. În ultima vreme am început să împart munca de regizor cu unul sau doi din actorii distribuiți în piesa respectivă. E un pas spre regia colectivă.

Discuția cu Jean Vilar avea loc în cabina sa de lângă scena Sălii Palatului, în timp ce se juca Turcaret. Auzeam prin megafon replicile actorilor și risetele din sală. Ceea ce m-a făcut să-l întreb pe actorul francez ce crede despre publicul românesc.

— M-au impresionat plăcut căldura și entuziasmul cu care a primit spectacolele noastre. Dar, mai ales, am apreciat reacțiile sale. Prompte și imediate, dovedeau că spectatorii înțelegeau bine nu numai limba, ci și semnificația piesei. Mărturisesc că primul contact pe care l-am avut cu sala mă îngrijorase oarecum. Capacitatea ei ni s-a părut, chiar nouă, formați la școala Avignonului și învățați cu sala palatului Chaillot, neobișnuit de mare. Și mi-era teamă ca proiectoarele să nu strice armonia coloristică a decorurilor. Însă, din prima seară, de cum s-au rostit primele replici, m-am liniștit. Contactul cu publicul s-a stabilit foarte repede. Iar aplauzele și florile cu care am fost răsplătiți ne-au făcut să ne simțim eficienți ambasadori ai prieteniei franco-române.

Dana Crivăț

SPECTACOLELE T.N.P.

MERCADET și TURCARET

Încerca să reformezi teatrul, îndreptându-l printr-o mișcare răsunătoare spre o expresie artistică de o violentă originalitate, este o ambiție nobilă și fascinantă, care a călăuzit și călăuzește multe personalități ale scenei, gata să suporte neînțelegerea publicului și să lupte pentru a-i obține favorurile. Jean Vilar și-a propus un țel, în aparență, mai modest, dar cum nu se poate mai interesant și mai util. Decis să respingă ceea ce este artificial și excesiv într-un spectacol, el urmărește să dea viață și strălucire celor mai

bune valori ale teatrului, și anume textului, adresându-se zonelor lui superioare de gândire și de sensibilitate. (Este semnificativ în acest sens că Teatrul Național Popular joacă textul integral și că se preocupă de claritatea și de forța replicii.) Un astfel de drum artistic nu este destinat să obțină victorii fulgurătoare. Căci nimic, nici repertoriul, nici regia, nici interpretarea T.N.P. nu sînt făcute să ne forțeze atenția. În maniera lor de a fi gândite și jucate, spectacolele T.N.P. n-au nimic ostentativ. Ele nu sînt nici foarte persuasive, nici foarte colorate, nici foarte noi. Jean Vilar mizează pe însușiri ale artei care nu sînt legate atît de inedit și de original, cît de *durabil*. (Într-o atmosferă culturală în care se improvizează mereu alte precare formule scenice și se propun mereu alte inovații menite să dinamiteze de la o zi la alta un întreg trecut artistic, felul cum înțelege Jean Vilar misiunea teatrului e realmente nou.) De altminteri, însuși faptul că T.N.P. nu pregetă să introducă în repertoriul său piese ca *Turcaret* sau *Mercadet* și că se hazardează să întreprindă cu ele un turneu prin lume vorbește limpede despre concepția și despre programul acestui colectiv, care face operă de cultură în sensul cel mai

Dominique Paturel (De la Brive)

Marcelle Ranson (Virginie)

Roger Mollien (Cavalerul)

bun și cel mai larg. Reintroducînd în repertoriu astfel de piese, Jean Vilar nu a făcut un act de pietate, ci un act critic. El a reintegrat în circuitul artistic piese neglijate, dar care meritau să fie readuse în actualitate pentru că sînt opere solide, de acută observație și critică socială, și care se încadrează pe linia reînvierii celor mai ferme tradiții realiste ale dramaturgiei.

Succesul pe care T.N.P. l-a obținut cu aceste piese, ca și cu altele, răsplătește o echipă artistică de prim ordin, ratifică o atitudine și legitimează o concepție. De la constituirea sa și pînă astăzi, T.N.P. și-a păstrat cu îndrjire concepția inițială (adîncită desigur de experiențe ulterioare), înfruntînd rigorile și exigențele ei.

Drumul lui Vilar este un drum greu în teatru și care ascultă de o lege aspră. Această lege este aspră, în primul rînd, pentru artistul care o aplică, întrucît el este obligat să lupte tocmai împotriva a ceea ce teatrul are ispititor și, în același timp, facil.

Nici *Mercadet*, nici *Turcaret* n-au fost uitate prin accident, căci — de ce să n-o spunem? — intriga lor ne farmecă astăzi destul de greu. Ele ne pot reține însă atenția prin vastul lor capital de observație socială și prin temeinicia concluziilor lor morale. Mai ales că aceste piese au ieșit din cîmpul general de vedere, nu în urma unei confruntări cu publicul, ci în urma unui „verdict de principiu“ al criticii, revocabil ca orice verdict de acest fel. O echipă artistică de ținută, care exercită o acțiune de control în arhivele trecutului, care nu acceptă superstițiile în vigoare, gata să revizuiască judecățile literare, poate de aceea să facă din *Lesage* și din Balzac „speranțe noi“ ale scenei și, mai mult decît atît, poate să facă din piesele lor, spectacole populare. T.N.P. a reușit acest tur de forță. Secretul succesului stă — după opinia noastră — în faptul că nici o clipă accentul nu a căzut pe intriga atît de convențională a acestor piese și pe întîmplările lor care se petrec sub un cer în care viața nu e condiționată de legile stricte ale verosimilului. T.N.P. nu a ținut să salveze ceea ce nu se putea salva, ci să sporească însușirile reale ale celor două lucrări dramatice, și anume să lumineze vigoarea unor caractere și greutatea unor sentințe sociale și etice.

Lucien Arnaud (Verdelin)

Nicole Gueden (Julie)

Mario Pilar (Goulard)

Văzuți de Silvan

Dacă Mercadet va afla sau nu mijloacele de a se strecura printre creditorii săi, dacă inteligența lui îl ajută să găsească sau nu un mijloc de a se ridica din ruină, dacă Godeau va veni sau nu în cele din urmă, salvându-l de la pieire; dacă Turcaret va înțelege sau nu că este tras pe sfoară de Baroană, dacă instinctul său de om de afaceri va birui sau nu asupra naivității sale sentimentale, dacă Baroana se va căsători cu el sau cu Marchizul, dacă vestea că Turcaret este înșurat o va îndepărta definitiv sau nu pe Baroană de cămătar, dacă Turcaret va ieși teafăr sau nu din întâlnirea cu propria sa soție — iată întrebări pe care cele două spectacole ale T.N.P. nu și le-au pus. Colectivul a înțeles foarte bine că faptele în sine nu sînt destul de interesante, prin ele însele, pentru a reține spectatorii. Așa stînd lucrurile, T.N.P. a refuzat să lucreze cu ceea ce este mai generos într-o piesă, și anume a refuzat să accepte conflictul ca posibil, ca adevărat. Reluînd *Turcaret* și *Mercadet*, Jean Vilar nu întărește să destăinuiească din capul locului tainele atît de accesibile și surprizele atît de modeste ale intrigii. Între primul și ultimul act cortina nu se ridică și nu cade niciodată. Spectacolul se joacă fără cortină, cu decorurile, cu eroii, *la vedere*. Vilar nu expune încă o dată scenariul faptelor, ci reține ceea ce este esențial în destinul protagoniștilor și definitiviu pentru lumea în care aceștia trăiesc.

Fidel programului său artistic, Jean Vilar nu ține să suplinească cu elemente exterioare carențele textului, silindu-l să vorbească într-o limbă foarte contemporană. Viziunea lui Vilar nu renovează viziunea lui Lesage sau a lui Balzac, despre eroi, despre epoca lor, dinamitînd-o pe dinăuntru și aducînd-o foarte aproape de viziunea noastră. Nu trebuie să se înțeleagă de aci nici un moment că am avea de-a face cu o reconstituire a textelor, lipsită de personalitate și relief. Dar, ceea ce este actual, contemporan, în *Mercadet* sau în *Turcaret*, este subliniat fără insistență și redat fără deformare, printr-o permanentă confruntare a viziunii celor doi autori, care au creat tabloul nașterii și formării burgheziei, cu imaginea pe care o avem astăzi despre această clasă, cînd ea se prăbușește pe celălalt versant al istoriei.

Eroul comediei lui Lesage este un afacerist și un cămătar al timpului său, odios și ridicol, și care, sub anumite laturi, seamănă cu afaceriștii și cămătarii

capitalismului de azi. Marchizul, Cavalerul, Baroana sînt nobili din veacul al XVIII-lea, suflute aservite mondenității celei mai vane. Orizontul scăzut al vieții acestor paraziți sociali, liniștea fără accidente a existenței lor psihologice, vidul lor moral sînt foarte aproape de cele ale unor membri ai înaltei burghezii occidentale. Asta se vede din felul actorilor de a se comporta, din reacțiile, din gesturile lor, și fără îndoială că muzica lui Duke Ellington insinuează ceea ce piesa nu spune. Dar mai presus de toate, impresia reiese din text. Textul e cel dintîi care ne obligă să ne gîndim la marea burghezie de azi și să facem comparația de rigoare.

Eroul comediei lui Balzac este un mare financiar al secolului trecut, prins într-o rețea de speculații, care i-au adus norocul în casă și apoi ghinionul, oscilînd între grandoare și mizerie, pe linia foarte capricioasă a burselor. El știe foarte multe despre cei din jurul său, e un om fără iluzii și fără scrupule, care a făcut din ticăloșia cu aplomb o deviză și care socotește existența un șir de păcăleli reciproce. Mercadet este, într-o anumită măsură, imaginea omului de afaceri actual, dînd și primind lovituri de-a lungul unei vieți deșarte, în care victoria succede înfrîngerii, după un joc imprevizibil și ticălos. Acest adevăr, Jean Vilar îl expune, bineînțeles, și prin regie și prin interpretare, dar îl face să străbată mai ales din text. *Așadar, remarcabil în teatrul lui Vilar nu este ceea ce adaugă, ci ceea ce păstrează.* Fiindcă astfel acest inzestrat animator de artă replică tendințelor atît de frecvente în occident de a inova cu orice preț teatrul și de a face din text un pretext pentru demonstrații scenice fără nici un raport cu intențiile piesei. Fiindcă astfel Jean Vilar apără un trecut de cultură realistă împotriva decăderii teatrului.

Scenă din „Mercadet — om de afaceri”. De la stînga la dreapta : Geneviève Brunet (D-na Mercadet), Nicole Gueden (Julie) și Jean Vilar (Mercadet)

Spectacolele T.N.P. sînt îmbinate de o concepție artistică netă, expusă în termeni riguroși și expliciti. Echipa e preocupată în primul rînd de fidelitatea față de text și față de crezul autorilor, regia ca și interpretarea propunîndu-și să valorifice fără să altereze calitățile acestora. E o funcțiune foarte importantă într-o cultură, e cimentul unei mișcări artistice! Fiecare piesă devine astfel un capitol de istorie literară, recreat fără libertăți abuzive, plecat de la documente și devenit el însuși un document.

Sub regia lui Jean Vilar, echipa T.N.P. evoluează pe două drumuri : al simplificării exterioare și al adîncirii sensurilor piesei. Spectacolele renunță la ocoluri

Scenă din „Turcaret”. De la stînga la dreapta : Roger Mollien (Cavalerul), Christiane Minazzoli (Baroana) și Julien Guiomar (Turcaret)

și podoabe, apropiindu-se de eroi și de epocă, căutînd cea mai laconică expresie scenică, astfel încît sensurile piesei să devină transparente celui mai larg public. Adevărul despre protagoniști este redat direct sau, mai rar, cules dintr-un ecou expresiv. Cît privește portretele personajelor, ele sînt desenate în linii precise. Dincolo de rama lor, nu există un cîmp de probabilități și un teren pentru divagații.

În interpretarea lui Jean Vilar, Auguste Mercadet apare ca o inteligență activă, de departe superioară celorlalți oameni de afaceri din preajma sa. E un caracter care nu acceptă lesne înfrîngerea și care are pasiunea luptei. Există totdeauna, în ultima clipă, o soluție salvatoare și el o caută înfrîngurat, decis să triumfe. Prins în rețeaua unui sistem social odios, și al cărui reprezentant autorizat are tot dreptul să se socotească, Mercadet-ul lui Vilar nu-i un simplu bancher, ci personalitatea predominantă și definitorie a unei societăți. Artistul are tactul și ponderea să îmbogățească personajul pe această linie, fără să-l complice, și, mai ales, fără să se abată de la textul clasic.

Portretele sînt mai totdeauna severe, ca un studiu psihologic. În *Mercadet*, de pildă, fiecare creditor e o ilustrare a monstruoasă societății capitaliste. Măștile compun laolaltă o sinteză de invective, iar fiecare, luat în parte, constituie excrescența hidoasă a unui viciu.

Interpretarea caută mai totdeauna esențialul. În *Turcaret*, de exemplu, Dominique Paturol (Frontin) realizează o mică monografie a acelor categorii sociale

care, la finele veacului al XVII-lea, s-au înălțat pe ruina celor vechi. Prin jocul său — în acord cu jocul întregii echipe — actorul sugerează tabloul unor zile de descompunere, de bătrînețe decrepită, amestecate cu febra unor noi germinații. De aceea, cînd Frontin anunță în finalul piesei: „Domnia lui Turcaret a luat sfîrșit, acum începe domnia mea“, vestind o nouă furtună de patimi, o nouă tinerețe și o nouă aviditate, aducînd la lumină așteptări pînă atunci obscure, poște pînă atunci reprimare, replica aceasta nu face decît să încheie desăvîrșit un portret pe care interpretul l-a detaliat pînă atunci minuțios și sigur.

Ceea ce face Jean Vilar în Mercadet, face Dominique Patuere în Frontin. El este cu un cap deasupra celorlalte personaje ale piesei, el a înțeles mecanismul social și privirea sa îmbrățișează întreaga scenă. Cei doi interpreți sînt îndemnați, prin înseși rolurile lor, să se distanțeze de lumea care-i împresoară și s-o comenteze dominînd-o. Faptul acesta de artă e reflectat și intră în maniera de joc a T.N.P.

Actorii T.N.P. se feresc de „efectele“ sigure. În interpretarea Christianei Minazzoli, Baroana este o ființă grațioasă și ușuratică, suficient de naivă pentru a se lăsa trasă pe sfoară de Cavaler, suficient de iscusită pentru a-l „jumulii“ pe Turcaret. Totuși, nu aceasta este trăsătura cea mai însemnată a Baroanei, așa cum o creează Christiane Minazzoli. Ea este în primul rînd intruchiparea parazitismului unei clase, aflate în amurgul ei. La rîndul său, Julien Guiomar în *Turcaret* a vrut să stigmatizeze ridicola vanitate a burgheziei de a se confunda cu nobilimea, parvenitismul ei grosolan. Totuși, ni s-a părut că actorul a cedat uneori ispitei de a releva mai curînd ceea ce e rizibil în această vanitate, decît turpitudinea morală a burgheziei.

Regia a vegheat cu strășnicie în amîndouă spectacolele la omogenitatea ansamblului, astfel încît totul să concure spre aceeași concluzie. De aceea, ea a stimulat tendința actorilor de a duce cele mai neînsemnate apariții pînă la consistența unor caractere. Să amintim în acest sens de Marcelle Ranson în *Virginie (Mercadet)*, de Denis Manuel în *Marchizul* și de Rose Thiery în *doamna Turcaret (Turcaret)*. De altfel, actorii au o știință perfectă a artei lor. (Așa, de pildă, ar fi nedrept să trecem peste creația plină de duh a lui Nicole Gueden în rolul Juliei Mercadet, sau peste finețea jocului Genevièvei Brunet în *Lisette*.)

Materialul de artă pe care se întemeiază spectacolele T.N.P. este de o bogăție și de o diversitate ce arată o intelectualitate superioară. La temelia spectacolelor se află o vastă experiență, care face din claritate, din ordine, din măsură și dintr-o perfectă discreție de ton principiile ei directoare. Spectacolele au un fel de egalitate sobră, care se luptă să triumfe asupra monotoniei, și cele mai adeseori reușește. În acest chip, T.N.P. face din spectacolele sale cu textele clasice nu numai amintiri respectuoase, dar și seri de artă.

B. Elvin

